

Fel att tala om en eurokris

SVT Debatt den 7 november 2011

I en nyutkommen bok diskuterar en grupp ekonomer hur de nordiska länderna klarat den finanskris som blommade upp 2008. I ett intressant avsnitt konstateras att de nordiska länderna valt olika förhållningssätt till eurosamarbetet: Norge står utanför både EU och euron. Sverige är med i EU, men har rörlig växelkurs. Danmark har ensidigt knutit sin valuta till euron (och innan dess till D-marken). Finland, slutligen, är fullvärdig medlem i eurosamarbetet. Samtliga länder klarade krisen relativt bra.

Den enkla förklaringen är att dessa länder har välskötta ekonomier. Enligt den så kallade stabilitetspakten ska statsskulden vara mindre än 60 procent och budgetunderskottet mindre än 3 procent (som andel av BNP). Sverige, Norge, Danmark och Finland uppfyller dessa krav – men snittet i euroländerna förra året var 85 procents statsskuld och 6 procents budgetunderskott. Av euroländerna uppfyller endast Luxemburg och Finland kraven.

När Sverige diskuterade euron inför folkomröstningen 2003, hävdades på nej-sidan att kriterierna i stabilitetspakten tvingar fram en nyliberal ekonomisk politik med nedskärningar i den offentliga sektorn. Idag är det istället de länder som under lång tid brutit mot reglerna som tvingas göra kraftiga nedskärningar. På så sätt var alltså valutaunionen varken felkonstruerad eller nyliberal. Problemet var bara att länderna inte höll sig till reglerna.

Den turbulenta ekonomiska situationen i Europa skylls allt som oftast på euron. För att avgöra vilken roll euron spelat, måste vi dock fråga oss hur läget skulle te sig om euron inte fanns. Varje land skulle haft en egen valuta, vissa med fast kurs, andra med rörlig eller något mellanting. Så var det under 90-talskrisen. Det skapade ständiga spekulationer kring kommande devalveringar. Det är ingen vild gissning att ett Europa utan euron i dessa tider skulle präglats av devalveringar och ständiga devalveringsspekulationer.

Den akuta krisen beror på Greklands problem. Grunden till dessa lades långt före eurosamarbetet. OECD-pekade för 30 år sedan på Greklands kombination av generösa pensioner och mindre generösa arbetslöshetsförsäkring. Många arbetslösa föredrog pensionering framför att leta efter nya jobb. Precis som OECD varnade för, blev detta mycket dyrt i längden. Euron är varken orsaken till, eller lösningen på, dessa problem.

Även Greklands problem med korruption och landets svårigheter att driva in skatter skulle sannolikt finnas även utan euron.

Euron är dock inte betydelselös. Många som lånat ut pengar till Grekland har uppenbarligen sett euromedlemskapet som en kvalitetsstämpel på den Grekiska ekonomin, och därför inte granskat landet tillräckligt noga. När Grekland nu får skuldlettnader, uppstår förluster på andra håll. I många fall kommer skattebetalarna i andra länder att få ta notan.

Men risken att banker gör förluster på oförsiktig utlåning utomlands och måste räddas med skattemedel finns i alla länder, oavsett om de använder euron eller inte. För två år sedan rådde

exempelvis betydande nervositet bland svenska banker inför situationen i Lettland: En devalvering där hade sannolikt inneburit att Sverige fått damma av bankakuten (den institution som räddade svenska banker under 1990-talskrisen). Svenska skattebetalare ska förmodligen vara tacksamma att letterna envisades med sin knytning till euron.

Sammanfattningsvis: I ett Europa utan euron hade vissa problem förmodligen varit mindre, medan andra sannolikt hade varit större. Det grundläggande problemet – överdriven skuldsättning och oansvarig utlåning – hade dock varit det samma. Därför bör den ekonomiska turbulensen i Europa kallas skuldskris, inte eurokris.

Andreas Bergh

nationalekonom vid Lunds Universitet och Institutet för Näringslivsforskning